

O‘SMIRLIK DAVRIDA PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARNING O‘ZGARISHI

Ramazonova Lola Murodovna
Andijon davlat pedagogika instituti
Texnologik ta’lim yo’nalishi talabasi.

Annotatsiya: Ushbu ilmiy maqola davr o‘smirlari psixologiyasi haqida. O‘smirlarning bilish jarayonlarining xususiyatlari qizlar va o‘smir bolalarda kechadigan psixologik o‘zgarishlar, ularning rivojlanishiga ta’siri haqida tahlil qilindi.

Kalit so‘zlar: fiziologiya, deviant, o‘smir, psixologiya, aqliy faollik, jizzakilik davri, xarakter, xususiyat va tarbiya

O‘smirlik bolalikdan kattalikka o‘tish davri bo‘lib, fiziologik va psixologik jismoniy jihatdan o‘ziga xos xususiyatlari bilan xarakterlanadi. Bu bosqichda bolalarning jismoniy va psixik taraqqiyoti juda tezlashadi, hayotdagi turli narsalarga qiziqishi, yangilikka intilishi ortadi, xarakteri shakllanadi, ma’naviy dunyosi boyiydi, ziddiyatlar avj oladi. O‘smirlik balog‘atga yetish davri bo‘lib, yangi xislar, sezgilar va jinsiy hayotga taalluqli chigal masalalarning paydo bo‘lishi bilan ham xarakterlanadi. Bular ta’sirida o‘smirning xarakteri, atrofdagi kishilar bilan muomalasi, jamiyatda sodir bo‘layotgan voqealarga munosabati tez o‘zgarib boradi. Ba’zan ijtimoiy masalalar to‘g‘risida noto‘g‘ri tassavvur va yanglish fikrlar hosil bo‘lishi tufayli u muayyan tartib qoidalarga tanqidiy ko‘z bilan qaraydi. O‘smirlik quyidagi psixologik xususiyatlar bilan tavsiflanadi:

1. Voyaga etganlik tuyg‘usining paydo bo‘lishi va emansipatsiya reaksiyasi. V.V. Kovalyovning ta’kidlashicha, bu balog‘atga etish istagi, mustaqillik, o‘zini kattalar vasiyigidan ozod qilish istagi, bolalarga tegishligini inkor etish. O‘smir o‘z huquqlarini kengaytirishga va unga nisbatan kattalarning huquqlarini cheklashga intiladi shaxsiyat. Norozilik va itoatsizlik - bu o‘smirning vositasidir kattalar bilan munosabatlarning oldingi turini o‘zgartirishga intiladi.

2. Tengdoshlar bilan reaksiyalarni guruhlash Tengdoshlar bilan muloqot o‘smirlik davridagi etakchi faoliyat bo‘lib, o‘quv faoliyati fonga o‘tadi. A.E.ning so‘zlariga ko‘ra. Lichkoning so‘zlariga ko‘ra, teng huquqlilik va hamkorlik asosida tengdoshlar guruhiga qo‘shilish hozirgi davrning eng muhim muammosi: o‘rtoqlar bilan doimiy muloqot o‘smirning ular orasida munosib o‘rin egallash istagini keltirib chiqaradi va xatti-harakatlarning asosiy motivlaridan biridir. faoliyat. Yigitlar guruhlarda muloqot qilishadi, ularning do‘stligi juda hissiy, ko‘plab tajribalarga to‘la.

3. Qarama-qarshi jinsga qiziqishning paydo bo‘lishi A.V. Matyuxinaning ta’kidlashicha, jismoniy va jinsiy rivojlanish o‘smirda boshqa jinsga qiziqish uyg‘otadi va shu bilan birga ularning tashqi ko‘rinishiga e’tiborni oshiradi. Juda hissiy sevgi-do‘stlik munosabatlari mavjud. Javobsiz hamdardlik ko‘pincha juda kuchli his-tuyg‘ularning manbai bo‘ladi. Ba’zi o‘smirlarda ilk bor jinsiy aloqaning birinchi tajribasi ham sodir bo‘ladi.

4. O‘z-o‘zini anglashni rivojlantirish O‘smir shaxsining eng muhim xususiyati, L.S.Vygotskiy ta’kidlaganidek, aks ettirishning tez rivojlanishi va uning asosida o‘z-o‘zini anglashdir. Aynan shu yoshda shaxsning o‘zini o‘zi qadrlashga yo‘naltirilganligi paydo bo‘ladi. O‘smirning intilish darajasi o‘z-o‘zini hurmat qilish xususiyatiga bog‘liq. O‘z-o‘zini hurmat qilish o‘smirning boshqa odamlar bilan muloqot qilish jarayonida paydo bo‘ladi va shakllanadi.

M.V.Gamezo, "Agar baholash adekvat bo‘lsa, unda adekvat o‘z-o‘zini hurmat qilish shakllanadi, lekin agar o‘smir kam baholansa yoki ortiqcha baholansa, u holda o‘zini-o‘zi qadrlashning etarli emasligi shakllanadi" dedi. -Yuqorida aytilganlarga asoslanib, shuni aytishimiz mumkinki, o‘smir o‘zining jismoniy va jinsiy rivojlanishidagi kuchli

o’zgarishlarni sezib, oilada va maktabda ijtimoiy faol, ijtimoiy ahamiyatga ega bo’lish imkoniyatini his qilib, endi bola emasligini tushunadi. Ijtimoiy faollik deganda, V. G. Maralov bolaning ijtimoiy muammolarni hal qilish uchun ushbu yoshga xos bo’lgan faoliyatga qo’shilishi, aqliy faollik darajasini ko’rsatish qobiliyatini tushunadi. Ijtimoiy ahamiyatga ega shaxsiy xususiyatlarni shakllantirish nuqtai nazaridan boshqalar va o’zi uchun muhim bo’lgan natijalarga erishishga hissa qo’shadi. T.V. Dragunovanning ta’kidlashicha, o’smirning o’ziga xos ijtimoiy faoliyati kattalar dunyosida mavjud bo’lgan qadriyatlar, me’yorlar va xatti-harakatlarning o’zlashtirilishiga ko’proq moyillikni anglatadi. O’smir kattalar hayotiga taqlid qilib qo’shilishga harakat qiladi. Birinchidan, u o’zi uchun qulayroq bo’lgan narsalarni qabul qiladi: tashqi ko’rinishi va xulq atvor.

Xulosa qilib aytadigan bo’lsak, buyuk davlatni qurish uchun barkamol inson tarbiyalanmog’i zarur. Shu sababli yoshlarni huquqiy davlat tizimi va mohiyatini chuqurroq anglashi, qonun asoslarini bilishi, qonun hurmat qilishi, ularga so’zsiz bo’ysunishi madaniyatiga ega bo’lishi ruhida tarbiyalash bugungi kunning asosiy vazifasidir. Deviant hulq-atvorning eng yaxshi profilaktikasi - bu tarbiyaning vositalari, shakllari va usullarini aniq belgilab olgan holda voyaga yetmaganlar ongiga maqsadga qaratilgan tashkiliy ta’sir ko’rsatishdir. Huquqiy tarbiyani oldini olish imkoniyatlari tiyishning boshqa vositalariga qaraganda ancha samaraliroqdir. Chunki huquqiy profilaktika choralari odatda, birmuncha kechikadi va qilmish sodir etilgandan keyin amal qila boshlaydi. Oldini olish bilan bog’liq huquqiy choralar —ishlashi uchun u bolaning ongiga qo’yilishi, uning e’tiqodi, tajribasining bir qismiga aylanishi kerak. Buni aniq maqsadga qaratilgan tarbiyaviy ta’sir ko’rsatish yo’li bilan erishish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Ostapenko G.S., Ostapenko R.I. Deviant xulq-atvori bo’lgan o’smirlarning shaxsiy xususiyatlarini tahlil qilish // Fan va ta’lim istiqbollari. 2013. No 1. S. 54-60 3.
2. Raxmatjonqizi, N. (2023). 2.PSIXOLOGIK YETUKLIKNING IJTIMOIIYPSIXOLOGIK OMILLARI. Scientific Impulse, 1(6), 436-438
3. G’oziyev E.G’.. Mamedov K.K.."Kasb psixologiyasi". Toshkent.
4. Yoshlarning ijtimoiy-psixologik muammolari, sabab va yechimlari. Maqolalar to’plami. Toshkent.
5. Tolibdjanovna, A. Z. (2023). Psychological Factors of Manifestation of Aggressive Behavior in Teenagers during Globalization.
6. Tolibdjanovna, A. Z. (2024). Social and psychological factors in the formation of psychological culture of students. *Ta’lim va rivojlanish tahlili onlayn ilmiy jurnali*, 4(2), 428-431.
7. Xosilbekovna, S. F. (2024). Psixologik holatlarga tushishni oldingi olish. *Образование наука и инновационные идеи в мире*, 39(4), 56-58.
8. Сирожиддинова, Ф. X. Рахбар бошқарувида мулоқот маданияти ва таъсир кўрсатиш омиллари. In *Конференция состоялась 5 марта 2022 года на базе Ташкентского государственного стоматологического института по адресу: Республика Узбекистан, 100047, г. Ташкент, ул. Махтумкули, 103. Цель конференции – знакомство и обмен опытом в обучении и в работе с цифровыми данными, технологиями их применения в гуманитарных* (p. 326).